

Wandelroute Elsterberg

Een wandeling van IVN Veenendaal-Rhenen

Start- en eindpunt

Parkeerplaats oude Steenfabriek, De Oude Weg, Elst (zuidzijde N225 / Elsterstraatweg)

Bus: Lijn 50 (Bushalte De Molen, Elst)

Afstand

8,1 km

Samenvatting

De route gaat over de Elsterberg, die met 62,5 m, samen met de Amerongse Berg (69 m) en de Galgenberg (50 m), tot de hoogste toppen van de Utrechtse Heuvelrug behoort. Vanaf de noordkant van de berg heb je een mooi uitzicht op de Gelderse Vallei. Ook trek je over de Galgenberg en passeer je grafheuvels en een sprengenkop. Tenslotte maak je kennis met verschillende landschappen en bostypen.

Kaartje

Op de laatste pagina staat een kaartje. Hierop staan nummers die verwijzen naar de extra informatie in de routebeschrijving.

IVN Natuur app

De routes zijn ook op je smartphone te volgen. Gebruik hiervoor de IVN Natuur app. De app is gratis te downloaden in Google Playstore of Apple Store. Met deze app heb je meer dan 500 wandelingen en fietsroutes én een digitale natuurgids op zak.

Tips en aandachtspunten

- Neem een goede verrekijker mee
- In de wandeling zitten veel hoogteverschillen
- Je hond mag mee, mits aangelijnd
- Controleer jezelf na de wandeling op teken
- Je volgt de routes op eigen risico

Verzoek

Opmerkingen over de route kun je sturen naar natuurpaden@ivnveenendaal-rhenen.nl

IVN wenst je een prettige wandeling!

Legenda

- RA = rechtsaf
- RI = richting
- LA = linksaf
- RD = rechtdoor

Start Wandelroute

1. Start vanaf de parkeerplaats "de Oude Steenfabriek"

De schoorsteen achter de parkeerplaats is van de voormalige steenfabriek. Vlak onder de top is een nestkast geplaatst, wat nestgelegenheid biedt voor de slechtvalk. Ook de torenvalk maakt er gebruik van.

- *Loop vanaf de parkeerplaats LA naar de oversteekplaats van de verkeersweg (N225) en steek de weg over bij de vluchtheuvel*
- *Fietspad LA en volgen langs het bouwland tot aan het eerste bospad rechts*
- *Dit bospad inslaan*

2. Klaar-over voor padden

Aan het begin van het bospad valt de opstaande rand langs de bosrand op. Deze moet padden tijdens de trek in het voorjaar geleiden naar emmertjes. Vrijwilligers van de Vereniging Dorp en Natuur brengen de padden vervolgens naar de overkant van de weg. Zonder hun hulp zouden ze onherroepelijk slachtoffer van het verkeer worden. Het gaat jaarlijks om duizenden padden die van hun winterverblijf in de bossen naar het open gebied van het Rijndal trekken.

3. Beukenlaan

Je loopt over een beukenlaan. Een beuk kan enkele eeuwen oud worden, maar als hij plotseling vrij komt te staan en zonnestralen de schors kunnen bereiken, dan kan de boom dodelijk getroffen worden.

Door de dunne schors is de beuk namelijk erg gevoelig voor directe bestraling van de zon.

Het vervangen van enkele beuken uit een laan door jongere exemplaren heeft dan ook vaak de dood door verbranding van aangrenzende beuken tot gevolg. Als men een beukenlaan in stand wil houden, zal tegen de tijd dat veel beuken beginnen af te takelen de gehele laan verjongd moeten worden.

Door niet in te grijpen komen op de opengevallen plekken vanzelf weer nieuwe beuken. De stam van een beuk die vrijstaand is opgegroeid, wordt vaak beschermd door laaghangende takken.

Vanaf de leeftijd van ongeveer 40 jaar geeft de beuk om de 5 à 6 jaar een overvloedige oogst van beukennootjes. Deze nootjes zijn voedsel voor eekhoorns en gaaien. Oude stammen blijven vaak liggen. De verrottingsprocessen bevorderen de toename van o.a. insecten, vogels en zwammen, zoals de tonderzwam.

Langs deze laan zie je bomen staan met een vergroeiing aan de stam. Deze "warrelgroei" kan het gevolg zijn van een verwonding of van een bacteriële infectie. Hierdoor werden de passieve groeiknoppen geactiveerd, die daardoor hard zijn gaan groeien.

Beukenstam met tonderzwammen

- *Op viersprong RA, een beukenlaan in*

4. Franselaan

Deze beukenlaan kreeg de naam Franselaan nadat een deel van het leger van Lodewijk XIV in 1672 hier in de buurt zijn tenten had opgeslagen. Aan het eind van de 18e eeuw kwamen hier opnieuw Franse troepen. Er staan drie rijen beuken aan weerszijden van de laan.

- *Eerste pad LA via een opening in een lage wal*

5. Heideveldjes

Links van het pad waren een aantal jaren geleden twee heideveldjes, gescheiden door een smalle strook volwassen fijnsparren. Deze hoge fijnsparren staan er nog steeds, maar de heideveldjes zijn in de loop der tijd, op een klein stukje na, zo goed als dichtgegroeid met jonge fijnsparren, berken en dennen, braamstruiken met hier en daar nog wat plukjes

heideplanten. Aaneengesloten heide is in principe een cultuurlandschap, ontstaan door onttrekking van voedingsstoffen door begrazing, maaien en/of afplaggen. Als dit niet meer wordt gedaan en worden jonge zaailingen van bomen en struiken niet meer verwijderd, dan neemt de natuur het weer volledig over en wordt het op den duur vanzelf weer bos. Daar is dit een goed voorbeeld van. Dit is een gemengd bos geworden.

- *Einde pad RA*
- *Na ruim 100 m eerste paadje LA, op een viersprong*
- *Op splitsing links aanhouden*

6. Lariksbos

Het pad loopt nu door een lariksbos met bosbes, mos, bochtige smele en wat plukjes overgebleven heide in de ondergroei. De lariks verliest in het winterseizoen zijn naalden.

In de lente verschijnen weer toefjes frisgroene naalden. Begin mei verschijnen de mannelijke en vrouwelijke bloeiwijzen. De vrouwelijke hebben paarsrode schutblaadjes en vormen later de zaadkegels, die nog jaren als zwarte proppen aan de takken blijven zitten.

Kegels van de lariks

- *Einde pad RA, door aarden wal. Let op: je komt na een poosje op een route voor mountainbikers*

7. De Schelmenweg

Het pad waar je nu op loopt heet de Schelmenweg. De eiken aan beide zijden zijn hier in 1990 geplant.

Met name aan de rechterkant groeien veel adelaarsvarens. De adelaarsvaren is een in Nederland veel voorkomende varensoort, die zich door zijn uitgebreide wortelstelsel sterk kan verspreiden. De afgestorven bladeren zijn voor veel plantensoorten giftig. Planten en jonge boompjes krijgen zo nauwelijks kans te ontkiemen.

Hier en daar staan ook restantjes heide.

- *Bij kruising van paden RD*
- *10 m na het oversteken van een fietspad, op een vijsprong, het smalste pad volgen dat links omhoogloopt. Je beklimt hier de Galgenberg*
- *Bovengekomen sla je op de splitsing RA. Maar kijk eerst even links naar de grenspaal.*

8. Grenspaal

Op de Galgenberg heeft ooit een galg gestaan. Die behoorde toe aan Amerongen en was op een 50 meter hoge heuvel ten oosten van het dorp gezet. De galg deed alleen dienst ter afschrikking. Gelukkig zijn hier nooit doodvonnissen voltrokken.

Links van de route staat een oude grenspaal. Deze paal bakende het jachtrecht af van de "Hooge Heerlyckheid Amerongen, Ginkel en Elst". Ginkel is een klein buurtschap ten noorden van Amerongen. De paal is in de 18de eeuw gehouwen uit een brok zandsteen, dat in de voorlaatste ijs tijd door het ijs naar ons land was meegevoerd.

- *Volg de bocht naar links; zijpad rechts negeren*
- *Op viersprong RD*

9. Plantages

Aan de linkerkant tref je een plantage aan met sitkasparren. Deze naaldbomen zijn omstreeks 1830 vanuit westelijk Noord-Amerika in Europa ingevoerd, groeien snel en leveren licht, maar

toch sterk hout. De dunne, geschubde schors van oudere bomen gaat afschilferen. De boom is vernoemd naar het eiland Sitka, dat in het zuiden van Alaska ligt.

De bomen zijn in rijen aangeplant. Het bos is donker, waardoor er geen verjonging of spontane vestiging van andere soorten kan optreden.

Mossen zoals het klauwtjesmos willen er nog wel groeien.

Rechts een uitgedund bos met (kleine) fijnsparren op de voorgrond en op de achtergrond hoge douglassparren, een andere Amerikaanse sparrensoort, die het goed doet op de Nederlandse zandgronden.

- *Einde pad LA*

Schors sitkaspar

10. Houtwal met berken

Rechts langs de bosrand zie je de stammen van de ruwe berk. Deze berken zijn indertijd op de perceelscheiding aangeplant om eventuele overslaande branden van het ene naaldhoutperceel naar het andere te vertragen. Berkenhout brandt langzaam, omdat het veel water bevat.

- *Tweede pad RA. Deze bosweg heet de Noorderlaan.*
- *Volg deze laan 500 m tot het heideveld*

11. Heideveld

Je wandelt nu langs de noordflank van de Elsterberg naar een mooi heideveld. In de 12de eeuw was de Utrechtse Heuvelrug bedekt met loofbos. Door houtkap en overbeweiding verdwenen de bossen en ontstonden er uitgestrekte heidevelden, die door schapen werden begraasd. De schapen werden gehouden voor de mest, de wol en het vlees.

De mest uit de schaapskooi werd, vermengd met heideplaggen, over de akkers verspreid.

De wol ging tot in de eerste helft van de 20ste eeuw naar de wolfabrieken in Veenendaal. Dit heideveld is ontstaan na een bosbrand en wordt goed onderhouden door het te ontdoen van opkomende bomen, struiken en grassen. Door de bovenlaag af te graven kan het onderliggend heidezaad ontkiemen en voor verjonging zorgen. De schapen vreten opkomende grassen en boompjes kaal. Vandaar dat dit heideveld een mooi uitzicht biedt in de richting van Scherpenzeel en Amersfoort.

- *Vanaf heideveld laan nog 300 m vervolgen tot de T-splitsing*
- *Ga bij de T-splitsing RA de brede laan in*
- *Bij de 2de slagboom met een Prattenburg bord aan je linkerhand loop je RA het brede pad op om de route te volgen.*

Maar neem achter de slagboom eerst nog even een kijkje bij de Solkuil.

12. Solkuil

Deze kuil is in het verleden gegraven als een bron voor een beekje, een sprengenkop. Hier kwam het kwelwater uit de grond. Dit liep door een geul, die destijds in een smeltwaterdal is gegraven, waarschijnlijk om Elst van helder bronwater te kunnen voorzien. Deze plek wordt nu nog de Solkuil genoemd, een kuil gevuld met water en modder.

- *Je wandelt nu het genoemde brede pad op door weer langs de slagboom te gaan en nu RD te lopen*

De Solkuil

13. Dennenplantage

Het dennenbos rechts van dit pad is in 2016 aangeplant. Het ging hier bij bosbeheerders vooral

om de houtproductie. Maar sinds de aanplanting is dit perceel spontaan dichtgegroeid. Dit soort dichte begroeiing is een prima leef- of rustgebied voor veel bosdieren, zoals konijnen, muizen, vossen, wezels, reeën en diverse soorten (zang)vogels.

14. Regenwaterkuilen

Onderweg zie je soms dat langs de paden diepe kuilen zijn gegraven. Dit is gedaan om erosie van afstromend regenwater tegen te gaan. Het water kan nu langzaam in de bodem wegzakken. Mossen spelen eveneens een rol bij het vasthouden van regenwater. Een mosdek werkt als een reusachtige spons, die veel water kan opnemen en het dan geleidelijk aan de omgeving afstaat. Mos is dus belangrijk voor de waterhuishouding van het bos.

- *Op de volgende twee kruisingen RD. Verderop gaat het brede pad steiler dalen en maakt een flauwe bocht naar links*
- *Bij het volgende kruispunt staat links een solitaire sitkaspar*
- *Net voor deze spar sla je LA en daal je af naar het zuiden, RI Elst*

15. Sitkaspar

Deze groenblijvende naaldboom (*Picea sitchensis*) kan in Nederland tot 40 m hoog worden. De boom met z'n sterk geschubde bast produceert veel kleverig hars (*picea* = hars- of pekboom), dat overal op het hout en aan de naalden en kegels zit. Zie voor meer informatie nr 9.

16. Amerikaanse eik

Zo'n 300 m na het kruispunt staan er rechts van het pad Amerikaanse eiken. De boomsoort komt oorspronkelijk uit het oosten van Noord-Amerika.

Deze eik is sinds 1825 in Nederland op grote schaal aangeplant, omdat hij op voedselarme bodem een beduidend grotere groeikracht heeft dan inheemse eiken en daarbij een waardevolle houtsoort produceert. Omdat de eik een brede en dichte kroon vormt, verdringt hij in het bos andere boomsoorten. Ook is er weinig ondergroei door slecht afbrekend blad. Sommige bosbeheerders vinden dat deze exoot hier niet thuishoort en willen deze daarom kappen.

17. Grafheuvel

Aan de linkerkant van het pad ligt een grafheuvel. Deze dateert uit de midden of late bronstijd en is wellicht zo'n 3000 jaar oud. Hierin werden mensen begraven die waarschijnlijk een vooraanstaande positie in de gemeenschap hadden.

- *Verhard fietspad oversteken en op T-splitsing RA. Je hebt hier zicht op het dorp Elst.*

18. Grafheuvels

Waar het wandelpad bij het fietspad samenkomt, liggen aan de overkant in het bos enkele grafheuvels. Uit onderzoek is gebleken dat sommige grafheuvels meer dan één keer zijn gebruikt. Stuifmeelonderzoek geeft ons inzicht in hoe het landschap er toen uitzag.

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed adviseert Staatsbosbeheer over het onderhoud van zulke monumenten.

- *Pad blijven volgen, parallel aan fietspad*
- *Eerste verharde weg LA (Bosweg)*
- *Eerste pad RA, bij de slagboom. Dit is weer de Franselaan, met drie rijen beuken aan weerszijden.*
- *Ga na ruim 100 m LA smal paadje in*
- *Pad blijven volgen tot aan het laatste zijpad; daar RA.*
- *Even later kom je weer terug op dezelfde beukenlaan als waar je de wandeling begonnen bent; hier LA*
- *Aan het eind LA fietspad weer nemen, RI startpunt*

We hopen dat je een fijne wandeling hebt gehad.

IVN Veenendaal-Rhenen heeft de volgende wandel- en fietsroutes beschikbaar:

Wandelroutes

- Egelmeer
- Elsterberg
- Grebbeberg
- Langs Utrechtse spoor en dansende bomen
- Pr8ige Heuvelrug Oost
- Pr8ige Heuvelrug West
- Prattenburg
- Plantage Willem III

Fietsroutes

- Fietsen door bos en Binnenveld
- Fietsen langs forten
- Fietsen over Rug en Rijn
- Fietsen langs grote graanmolens en groene grenzen

Deze routes zijn te vinden op: <https://www.ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen>.
Hier kun je de routebeschrijvingen downloaden.

Routekaart Wandelroute Elsterberg

De nummering verwijst naar informatie in de routebeschrijving